

Obstfelder og asylet

Hanne Lillebo

Edvard Munch: Portrett av Sigbjørn Obstfelder.

Høsten 1890, tre år før han skulle få sin debut som forfatter, emigrerte Sigbjørn Obstfelder (1866–1900) fra Stavanger til Amerika. Etter knapt ett år gjorde han vendereis. Han hadde slitt med å livnære seg som ingeniør, og fablet nå isteden om å dyrke lidenskapen sin for å gjøre den til en levevei; han ville bli musiker og komponist.

Etter en strabasjøs hjemreise med D/S Hekla, ankom han en augustdag i 1891 Kristiania, utslitt og blakk. Den påfølgende natten tilbrakte han i en fengsels-celle, arrestert som «husvild». Neste dag brøt han sammen og ble lagt inn på Rigshospitalet med diagnosen *agrypni*, dvs. søvnløshet. Ifølge journalen var første del av behandlingen et varmt bad; 30°C i 25 minutter, og da pasienten var brakt til sengs, ble han servert melk og kavringer før de ga ham 30 dråper opium som beroligende middel.

Obstfelders diagnose ble senere endret til *mani*. På Rikshospitalet konkluderte de med at han var sinnssyk og besluttet å overflytte ham til Christiania Sindsygeasyl, også kalt Mangelsgården. Dit kom han fredag 21. august. I tråd med datidens tenkning var arv gjerne det første man skyldte på ved sinnssykdom. For Obstfelders del var det flere tilfeller av nervøse lidelser i den nærmeste familien som bidro til å styrke legenes teori. I journalen ble det da også anført «Familieanlæg. Anemi» som «Sygdommens sandsynlige Aarsag». Riktignok ble det redegjort for Amerika-oppholdet og hjemreisen i journalen, men arvelighetsaspektet ble mest vektlagt.

Vel ti uker holdt de ham på asylet. I begynnelsen av november var han frisknet til såpass at de kunne sende ham til rekreasjon ved Frogner koloni, på en gård i Sørum som drev privat forpleining av sinnssyke. I alt sytten menn med ulik bakgrunn, alle med diagnosen «sindssvag», var plassert i kolonien. Mens vi kun har journalene til å formidle hvordan Obstfelder hadde det på Righospitalet og senere på asylet, kommer han selv først til orde gjennom brevene han skrev fra Frogner. Da hadde han gjenopptatt ikke bare brevskrivningen, han skrev også på noen dikt og mindre prosastykker.

Barndomsvennen Peder Blix, som hadde besøkt Obstfelder både på hospitalet og asylet, var ventet til Frogner i anledning Obstfelders 25-årsdag 21. november. I et brev datert tre dager tidligere skrev Obstfelder til ham:

«Jeg får få lov til at sende et længsels-suk mod byn og mod folk. Jeg er i den samme tristhedstilstand, hvori I forlod mig. Jeg kan ta mig en tur ud af og til, men det morer mig ikke at gå sån alene.

Asylet er forfærdelig kjedeligt. Tullinger, som hver har en liden ende, som de spinder på stadig, og som trætter en ud at høre på. Også mat alt i ét.

Jeg sover nu såatsige regelmæssig, og har regelmæssig afføring. Mine reflexbevægelser er forsvundne, både om natten og om dagen, de er nu indskrænket til de samme som alle kultiverede mennesker har. Skulde jeg endnu ha nogen slags fix idé, galskab, vansind, sindssygd, afsind, forrykthed, eller hvad man nu kalder det, så skulde det være det, at jeg med megen interesse ser på fugle, istapper, dryssende sne, solskjær, elven, ølrøyk og sånt noe, men herregud, det har jeg altid gjort, og det har andre gjort før mig, og jeg må sige, jeg vilde heller se nogen af de mennesker jeg længted så efter at se under min sygdoms kulmineringsstadier.»

Det finnes brev fra denne tiden som er nokså kaotiske innholdsmessig der han forsøkte å sette ord på noen av tankene og opplevelsene sine fra pasienttilværelsen i Kristiania. Men stort sett la han for dagen en nøktern og fornuftig oppfatning av situasjonen, eller også var han litt selvironisk slik det fremgår av brevutdraget ovenfor.

Sigbjørn Obstfelder fikk reise hjem til familien i Stavanger til jul. Da anså legen ham for å være helbredet. Obstfelder ble aldri musiker, i steden kom han til å gå inn i litteraturhistorien som vår første moderne lyriker. I dag er han først og fremst kjent som forfatteren av diktene «Jeg ser» og «Regn».

«– hvis jeg kan få livslyst igjen, så har denne sykdom indbragt mig så meget nyt stof, at jeg ikke angrer den,» skrev Obstfelder i et annet brev fra kolonien på Frogner. Hvorvidt han nyttiggjorde seg dette stoffet i forfatterskapet sitt, blir for omfattende å gå inn på her, men kanskje følgende dikt kan være et lite eksempel på en kunstnerisk bearbeiding av sammenbrudd og asylopphold. I tillegg viser det hvordan han tok med seg musikkinteressen over i diktningen. Diktet er udatert, men ble trolig skrevet i 1892, året før Obstfelder debuterte med *Digte*.

Stans dit spil

Stans dit spil!

Ti toner,
ti, du nattens underlige musikk,
så ordene kan klinge,
kan dryppe som gift
bort fra min sjæl.
Thi jeg længes efter intet at lide.
Stans dit spil,
du natur, som hvælver dig
taust over væsenernes skjæbner.
Jeg vil lytte til ordet i mig
og finde det sande.
Snart vil morgenen komme
med sin vidunderlige sol,
og sit bankende liv,
— da vil ordene dø på mine læber.
Derfor nat,
man dem frem,
disse dansende ord, disse døende ord.
På din sorte grund skal mine ord flamme.
(Første gang publisert i *Efterladte Arbejder*, 1903)

Nordlandssykehusets bildearkiv

En rekke av bildene i dette nummeret er fra Nordlandssykehusets bildearkiv. Vi takker for tillatelse til å bruke dem. Bildene er fra praktverket *Marmor og menneskeskjebner. Rønvik sykehus i det 20. århundret*, skrevet av Svein Fygle i forbindelse med sykehusets hundreårsjubileum i 2002 (ISBN 82 - 7731 - 013 - 7). Forfatteren tar oss med på en tankevekkende vandring gjennom institusjonens historie, og kaster lys over både sosialhistoriske, arkitektoniske og faglige spørsmål. Hensikten er å avkrefte myter og bidra til større åpenhet om psykiske lidelser.